

Pere Lluís Font, traductor i promotor de traduccions d'obres de filosofia

JAUME MENSA VALLS

UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA
SOCIETAT CATALANA DE FILOSOFIA
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
Jaume.Mensa@uab.cat

Agraeixo a la Societat Catalana de Filosofia i a la Secció de Filosofia i Ciències Socials, de l'Institut d'Estudis Catalans, que hagin organitzat aquest acte d'homenatge, tan escaient i oportú, al nostre col·lega, amic i mestre –sempre mestre– professor Pere Lluís Font, i que m'hagin convidat a participar-hi. És per a mi un honor –honor, no merescut– pronunciar aquestes paraules i fer-ho precisament a la seu de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC). Són innombrables els projectes, esdeveniments i activitats de tota mena que en Pere Lluís ha protagonitzat a l'IEC. Qualsevol d'ells mereixeria un comentari.

Avui m'agradaria glossar la faceta de traductor i, diguem-ne, de promotor de traduccions de Pere Lluís Font. És una faceta que no està relacionada directament amb l'IEC, però sí amb el català, i més concretament amb la “normalització del català” en l'àmbit de la filosofia. En un país com el nostre, com acostuma a dir en Pere Lluís, en què sovint no llegim les grans obres de filosofia ni en la llengua original en què foren escrites, ni en la nostra pròpia llengua, traduir al català és quelcom més que traduir: és una necessitat cultural bàsica, per a la filosofia i els seus lectors, i també i potser sobretot per a la mateixa cultura i llengua catalanes.

Les traduccions de Pere Lluís del *Discurs del mètode*, el *Tractat de les passions* o les *Cartes sobre la moral* de Descartes; o dels *Pensaments*, les *Provincianes* o els *Escrits de filosofia de la Ciència* de Pascal, o més recentment, el *Càntic espiritual* i altres poemes essencials de sant Joan de la Creu, són aportacions intel·lectuals de primer nivell i enriqueixen i ennobleixen la llengua catalana. A en Pere Lluís li agrada repetir la dita d'Umberto Eco segons la qual «traduir és dir *quasi* el mateix en una altra llengua». És certament impossible dir «el mateix», cap versió per excel·lent que sigui ho pot fer, però les traduccions d'en Pere Lluís manifesten un afany ben perceptible per aproximar-s'hi.

Quin goig poder llegir en català frases com: «La raó per més que cridi no pot posar el preu a les coses» (Blaise Pascal, *Pensaments i opuscles*. Traducció i edició a cura de Pere Lluís Font, Martorell, Adesiara, 2021, núm. 82, p. 149); «L'home no és sinó una canya, la més feble de la natura; però és una ca-

nya pensant» (Ibídem, núm. 347, p. 254); «L'home no és ni àngel ni bèstia, i vol la desgràcia que qui vol fer l'àngel fa la bèstia» (Ibídem, núm. 358, p. 257); «Incomprendible que Déu existeixi, i incomprendible que no existeixi» (Ibídem, núm. 230, p. 207); «El cor té les seves raons, que la raó no coneix» (Ibídem, núm. 277, p. 227). O de les *Provincianes* (Blaise Pascal, *Provincianes*. Traducció i edició a cura de Pere Lluís Font, Martorell, Adesiara, 2023, Carta novena, p. 192):

«Un altre mitjà més segur d'evitar la mentida: que, després de dir en veu alta “juro que no he fet això”, s'afegeixi en veu baixa “avui”, o que, després d'haver dit en veu alta “juro”, es digui en veu baixa “que dic” i es continuï dient després en veu alta “que no he fet això”. Ja veieu que això és dir la veritat».

I encara un darrer exemple, l'estrofa inicial del poema *Flama d'amor viva*, de sant Joan de la Creu (Joan de la Creu, *Poemes essencials*. Edició i traducció de Pere Lluís Font, Barcelona, Fragmenta, 2025, p. 105):

«Oh flama d'amor viva,
que tendrament fereixes
de mon ànima el centre més latent!
puix que ja no ets esquivada,
conclou si t'hi abelleixes:
esquinça el vel d'aquest dolç trobament».

No és estrany, doncs, que les traduccions de Pere Lluís hagin merescut premis tan importants com el Premi PEN Català de Traducció 2022 i el Premio Nacional del Ministerio de Cultura a la Mejor Traducción 2022.

A més de traductor, Pere Lluís ha estat un veritable promotor de traduccions. M'estic referint sobretot (però no únicament) a la col·lecció *Textos Filosòfics*, editada primer per l'Editorial Laia i després per Edicions 62. Junament amb Josep M. Calsamiglia i Josep Ramoneda, fou un dels impulsors d'aquesta “primera col·lecció de textos filosòfics en català” i n'esdevingué l'ànima. Des de l'any 1981, en què fou publicat el primer volum, la *Genealogia de la moral* de Nietzsche, fins al darrer, *Essays metapsicològics* de Freud, de l'any 2005, foren publicats 97 volums.

Aquesta col·lecció ha fet parlar en català autors de tots els temps i de diverses llengües, com Plató, Aristòtil, Lucreci, Filó d'Alexandria, Agustí d'Hipona, Boeci, Pere Abelard, Bonaventura, Tomàs d'Aquino, Duns Escot, Meister Eckhart, Occam, Maquiavel, Montaigne, Locke, Hume, Kant, Herder, Schiller, Feuerbach, Marx, Nietzsche, Husserl, Heidegger, Sartre, Wittgenstein, i tants d'altres. Les traduccions sempre van precedides d'una introducció, una cronologia i la bibliografia. D'alguns volums, com per exemple els dedicats a obres de Montaigne, Kant o Spinoza, Pere Lluís n'ha estat l'editor del volum. Gràcies a aquesta col·lecció, els estudiants, els es-

tudiosos de la filosofia o qualsevol persona que s'hi interessi, catalans, han pogut llegir en la seva pròpia llengua les grans obres de la història de la filosofia. Aquesta col·lecció, doncs, ens obliga a matisar —a mitigar, en definitiva— aquella afirmació que hem recordat al començament (“els catalans no llegim les grans obres de filosofia ni en la llengua original en què foren escrites, ni en la nostra pròpia llengua”).

Aquesta faceta de traductor i d'impulsor de traduccions deixa traslluir una característica molt personal d'en Pere Lluís: voluntat de servei, de plantejar-se les coses amb sentit de país, sense atendre si li reportaven rendiments acadèmics personals o no. En Pere Lluís ha dedicat moltes hores a fer brillar el treball d'altri. I és digne de tot agraïment!

Tant de bo que en Pere Lluís tingui successors en aquesta tasca. Ens en calen. No són bons temps per a la traducció en general i menys per a la traducció d'obres de filosofia. Si les agències d'avaluació de la recerca del professorat universitari no reconeixen com a mèrit rellevant una bona traducció, qui traduirà?

Per acabar, m'agradaria fer una apreciació. El mateix Pere Lluís, de vegades, afirma que més que filòsof ell es considera historiador de la filosofia o professor de filosofia. La faceta del professor Pere Lluís que acabo de presentar (traductor i promotor de traduccions) s'adiu plenament amb la seva condició d'historiador o professor de filosofia. Molts dels seus estudis sobre els autors moderns poden ésser adscrits al gènere acadèmic d'història de la filosofia. Són realment aportacions molt destacades, excel·lents. Estic convençut, però, que la gran contribució —la que jo destacaria si només n'hagués d'esmentar una— d'en Pere Lluís a la filosofia, al pensament i a la cultura de la nostra època és una altra. És una aportació de l'àmbit de la filosofia de la religió, concretament, la confrontació entre la modernitat i el cristianisme. És una reflexió que en Pere Lluís ha anat madurant en el decurs de la seva vida, original, molt pregona, genuïna, arrelada en la seva pròpia experiència, de gran abast. Crec que a mesura que vagi passant el temps, l'obra *Cristianisme i modernitat. Per una inculturació moderna del cristianisme* (Barcelona, Fundació Joan Maragall, 2016) anirà emergint com un far capaç d'il·luminar molts aspectes de la nostra època.

Gràcies, Pere, i enhorabona!

Jaume Mensa

Barcelona, 2 d'octubre de 2025